

інтереси у рамках участі в міжнародних проектах, спрямованих на розвиток малих і середніх підприємств у сфері інтелектуальної власності.

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми правового регулювання інтелектуальної власності в Україні в умовах трансформації суспільних відносин // Державно-правове регулювання в умовах трансформації суспільних відносин. – К. : Юридична думка, 2009. – С. 296–336.
2. Бошицький Ю. Л. Інтелектуальна власність в сучасній Україні - актуальні питання модернізації та правового регулювання/Ю. Л. Бошицький // Часопис Київського університету права, 2013, N N 1.-С.213-217
3. Бошицький Ю. Л. Шляхи оптимізації правової охорони інтелектуальної власності в контексті удосконалення правової системи України // Сучасні проблеми правової системи України: Зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. – К.: Видавництво «Ліра-К», 2012. – С. 8–13.
4. Цивільно-правове регулювання інтелектуальної власності в Україні: пріоритети та шляхи оптимізації // Сучасні проблеми приватного права: Зб. наук. праць, присвячених 80-й річниці з дня народження Шевченко Я. М. / Ред. Н. С. Кузнецова, Р. О. Стефанчук. – К.: ВГО «Асоціація цивілістів України», – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня Рута». – 2012. – 464 с.
5. Єпіфанова, Ю. С. Авторські права науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів [Текст] : автореферат дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 Цивільне право, сімейне право, цивільний процес, міжнародне приватне право / Ю. С. Єпіфанова. - Х. : Б. в., 2010. - 16 с.
6. Проект Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні до 2020 року [Електронний ресурс] : Проект ДСІВ // Офіційний веб-сайт Державної служби інтелектуальної власності : <http://sips.gov.ua/ua/ip-strategy28082014>

Слатвінський М. А., к.е.н., доцент

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Умань, Україна

ІНСТИТУЦІЙНІ ІМПЕРАТИВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ЗАСОБУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Економічна безпека вибудовується таким чином, щоб сформувати умови для стійкого розвитку економіки країни та реалізувати суспільні інтереси на основі мінімізації соціально-економічних втрат в умовах негативного впливу зовнішніх та внутрішніх чинників. Економічна система держави повністю охоплена інвестиційними процесами, що розглядаються як сукупність економічних відносин з відтворення та примноження засобів суспільного виробництва, з огляду на що безпека інвестиційних процесів має розглядатися виключно як окремих вид економічної безпеки, а інвестиційна політика держави як один із напрямів регулювання економічної безпеки.

Інституційними імперативами формування відповідної інвестиційної політики, на наш погляд, виступають вияв внутрішніх та зовнішніх загроз безпеці, інструментарію та механізмів їх усунення, на основі таких компонентів: інвестицій як засобу економічного розвитку, інвестиційного клімату як сприятливого середовища для залучення інвестицій, взаємодії держави через її інститути та інвесторів, що передбачає взаємовигідну реалізацію їх довгострокових цілей (відповідно, благоустрою держави та її громадян і отримання прибутку).

Інвестиції є одним із важливих інструментів забезпечення економічного розвитку країни на будь-якому етапі формування та розвитку ринкової економіки. Таким чином, економічна безпека інвестиційних процесів виступає як якісний визначник динаміки інвестиційних потоків, що є запорукою ефективної економічної політики держави. В свою чергу, динаміка інвестиційних потоків та інвестиційна безпека напряму залежать від інвестиційного клімату країни, оскільки, чим він кращий, тим вищий притік інвестицій. Вирішення проблем інвестиційної політики країни як засобу забезпечення економічної безпеки в значній мірі належить до вирішення проблем формування сприятливого інвестиційного клімату.

Поточна ситуацію з інвестиційною діяльністю в Україні є негативною, що відповідним чином відображається на рівні економічної безпеки. Незважаючи на певне поживлення в 2011-2012 рр. інвестиційної діяльності з 2013 р. спостерігається її погіршення (рис. 1). Так, в 2013 р. темп приросту інвестицій становив -6%, що загалом відповідало динаміці економічного зростання (в цей же період відбувалося падіння ВВП та індексу промислового виробництва), при цьому й надалі катастрофічно погіршуються передумови для економічного розвитку. Вже тільки за січень-вересень 2014 р. порівняно з аналогічним періодом попереднього року темп приросту інвестицій становив -18,8%.

Відповідно, високий рівень економічної безпеки інвестиційних процесів, як вже зазначалося вище, формується за високих темпів зростання капітальних інвестицій, тоді як в сучасних економічних реаліях спостерігається діаметрально протилежна ситуація.

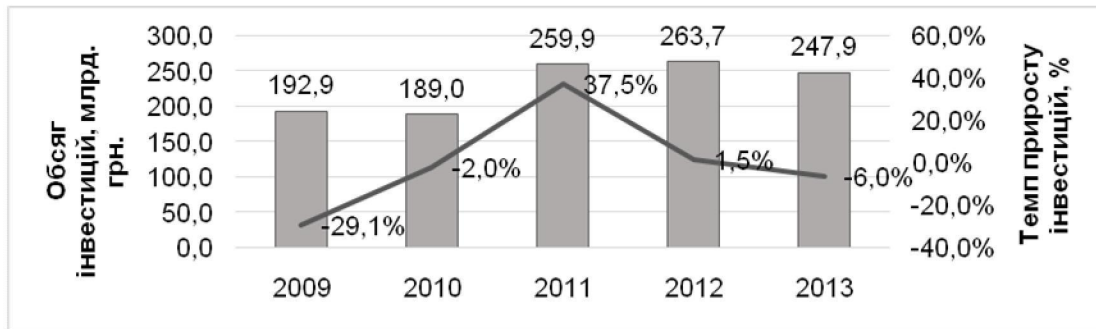

Рис. 1. Обсяг капітальних інвестицій за 2009-2013 рр.

Джерело: розроблено автором на основі даних Державної служби статистики України

За результатами досліджень інвестиційного клімату в Україні, його рівень залишається відносно стабільним з кінця 2011 р., хоча й відносно низьким. Згідно досліджень, проведених Європейською бізнес-асоціацією (ЄБА), індекс інвестиційної привабливості України протягом 2014 р. мав незначне піднесення – 2,5-2,72 бали з п'яти можливих (рис. 2) [1]. При цьому 60% опитаних експертів вважають, що жодних позитивних не сталося за останні 3 місяці 2014 року не сталося. Єдина позитивна зміна останнього кварталу 2014 р. – парламентські вибори та Кабінет Міністрів, який почав діяти (на думку лише 25% опитаних).

Отже, інвестиційний клімат в Україні також є відносно несприятливим, що зумовлюється, якщо розглядати економічні чинники, економічною нестабільністю в країні та її фінансовій сфері, девальвацією гривні, невирішеністю питань валютного регулювання, проблемами в розвитку зовнішньої торгівлі тощо, а в інституційному середовищі – ефективністю функціонування державних інституцій, правового забезпечення інвестиційної діяльності та функціонування грошово-кредитної систем, що, в кінцевому підсумку, негативно впливає на вирішення проблем інвестиційної політики та забезпечення економічної безпеки країни.

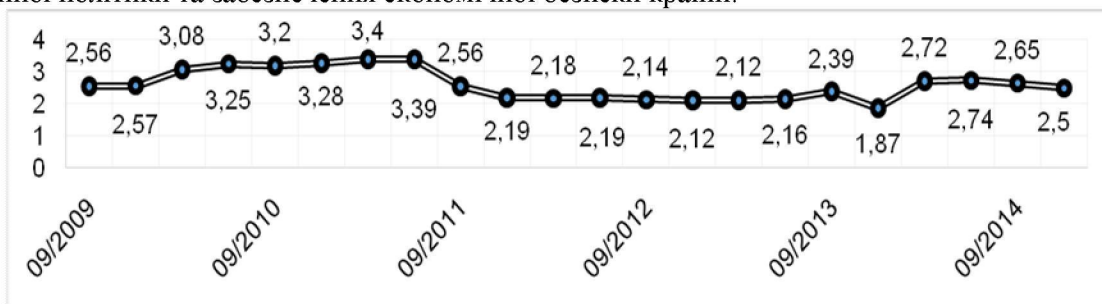

Рис. 2. Індекс інвестиційної привабливості ЄБА

Джерело: розроблено автором за даними Європейської бізнес-асоціації

Згідно з інституційною точкою зору на економічну безпеку неефективне функціонування державних інституцій та правове забезпечення інвестиційної діяльності становлять для неї найбільшу загрозу, що може бути усунута реорганізацією діяльності інститутів влади та прийняття адекватних ринковим відносинам законів, в тому числі в інвестиційній сфері.

На даний час в світі вже сформований значний досвід у сфері інституційного забезпечення економічної безпеки, однак, як вважається, повністю сформована інституційна система склалася лише в США, разом з тим в ряді інших країн, як наприклад, Німеччині, Франції та Великобританії, вона вважається досить розвиненою [2].

Формування системи інституційного забезпечення інвестиційної політики відповідно концепції економічної безпеки в Україні, особливо при порівнянні з попередньо названими країнами, складний і тривалий процес, що зумовлюється геополітичними обставинами, внутрішньополітичним станом та складністю самої проблеми.

Як можна побачити з підготовлених оглядів інституційно-правового забезпечення інвестиційної діяльності [3; 4] в Україні вже сформована нормативно-правова основа розвитку інвестиційної діяльності, яка включає значну кількість правових документів України та міжнародних договорів. Тільки за останні роки вона поповнилась законами «Про підготовку та реалізацію інвестиційних проєктів за принципом «єдиного вікна», спрямованим на створення чітких механізмів організаційного

супроводу підготовки і реалізації інвестиційних проектів, «Про державно-приватне партнерство», направлено на правове забезпечення реалізації державно-приватного партнерства, «Про інститути спільного інвестування», який встановлює правові та організаційні засади створення та діяльності суб'єктів спільного інвестування, «Про індустріальні парки», який визначає правові та організаційні основи створення та діяльності індустріальних парків. Приведені на вимогу часу та удосконалені окремі положення Закону України «Про інвестиційну діяльність» щодо державної підтримки та стимулювання інвестиційної діяльності.

Однак, існуюча система інвестиційного законодавства є ще не узгодженою, складною та бюрократизованою, що створює умови для зловживань. Це законодавство постійно зазнає змін, є нестабільним, також ряд аспектів інвестиційної діяльності регулюються нормами інших видів господарського права, а також цивільного й земельного законодавства.

У вище згаданій системі інституційно-правового забезпечення було передбачено цілий комплекс програм, спрямованих на розвиток інвестиційної діяльності, які остаточно не були завершені через складнощі з реалізацією Державного бюджету в 2013-2014 рр.

Нормативно-правова основа забезпечення національної безпеки, в свою чергу, є відповідною до вимог Закону України «Про основи національної безпеки України» (розроблені і затверджені Воєнна доктрина України та Стратегія національної безпеки України), однак не відповідає вимогам до формування відповідної системи економічної безпеки: забезпечені лише законність функціонування сфери національної безпеки та визначена її стратегія, що потребує доопрацювання відповідно викликів часу, тоді як відсутні доктрина, і концепція національної безпеки, які б охоплювали економічну безпеку.

В Україні сформована широка система інститутів влади в інвестиційній сфері, що можуть бути класифіковані за наступними рівнями: 1) представницькі органи державної влади (Президент України, Верховна Рада України); 2) виконавчі органи влади (Кабінет Міністрів України, державні адміністрації); 3) уповноважені органи виконавчої влади у сфері інвестиційної діяльності (міністерства та відомства, зокрема, Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами); 4) органи місцевої влади (місцеві ради та їх виконкоми); 5) державні установи у сфері інвестиційної діяльності (регіональні центри з інвестицій та розвитку, державні фінансові та інвестиційні установи та ряд інших).

Однак ефективність роботи всіх структурних рівнів розгалуженої системи інститутів влади в інвестиційній сфері є невисокою, про що свідчать тенденції інвестиційного розвитку України. Ефективність інвестиційної політики знижується внаслідок неузгодженості діяльності окремих органів та гілок влади в цій сфері (наприклад, уповноважені та виконавчі органи влади управляють окремими сферами інвестиційної діяльності, тоді як місцеві органи влади – на окремих рівнях), дублювання їх функцій (наприклад, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України є головним органом з реалізації інвестиційної політики, тоді як Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами – головний орган із забезпечення реалізації державної політики у сфері інвестиційної діяльності та управління національними проектами).

Разом з тим система органів влади в сфері національної безпеки є досить структурованою: забезпеченням національної безпеки займаються Президент України, Верховна Рада України, Рада національної безпеки і оборони України, Національний банк України, інші міністерства та відомства, а також органи місцевого самоврядування, взаємодія між якими і повноваження чітко прописані національним законодавством.

Ефективна система інвестиційної політики передбачає розробку державної стратегії в інвестиційній сфері, що має бути перетворена в скоординовану діяльність відповідних інституційних структур. Інституційному прогресу повинно сприяти формування відповідних імперативів забезпечення економічної безпеки засобами інвестиційної політики, що супроводжується побудовою ієрархічно структурованої та збалансованої системи органів державної влади, кожен з яких має власне місце і роль в регулюванні інвестиційної діяльності. На базі інститутів президента та парламенту формується нормативно-правова база регулювання інвестиційної діяльності, визначаються пріоритети і напрями інвестиційної політики на основі затвердження відповідних державних програм з обґрунтуванням можливостей їх реалізації, забезпечується їх відповідність стратегічним та поточним викликам економічної безпеки, формується інституційне середовище інвестицій. На базі інституту виконавчої влади, представленого Кабінетом Міністрів та міністерствами і відомствами, диференціюють структури і функції інвестиційної діяльності, що є інтегрованими системами, з ви-

користанням спеціальних інструментів та методів управління. Функціями інститутів влади виступають: інформаційна (забезпечення учасників інвестиційного ринку необхідною інформацією для підвищення рівня їх компетентності), координації (погодження інтересів всіх учасників інвестиційного ринку), субординації і реординації (перехід зміни функцій одним інститутам від інших без їх дублювання), розвитку (встановлення єдиних норм і правил поведінки). За основу тут можна взяти підхід [5, с. 30, 36], що запропонований відомим системологом В. І. Свідерським, вибравши з усього спектру відносин відносини взаємозалежності, субординації і координації, які забезпечують взаємоузгодженість елементів системи і дозволяють домогтися отримання позитивного результату.

Таким чином, імперативи інвестиційної політики доповнюються організаційним механізмом взаємодії інституційних учасників інвестиційної діяльності, ефективна дія якого можлива за умови дотримання правил ринку, що передбачає за їх порушення перегляд домовленостей та формування інших моделей поведінки, що може призводити до виникнення нових інститутів.

Важливою складовою імперативів інвестиційної політики є система зовнішньоекономічного співробітництва, оскільки інвестування закордон і отримання іноземних інвестицій є взаємовигідним елементом співпраці з іншими країнами, в тому числі із позицій забезпечення економічної безпеки. Існує цілий ряд досліджень, які підтверджують, що закордонні інвестиції можуть сприяти підвищенню рівня економічної безпеки країни шляхом привнесення нових технологій, фінансування економіки та формування залежності країни інвестора [6; 7]

Виходячи із вище зазначеного, можна зробити висновок, що державна інвестиційна політика включає заходи інституційного регулювання інвестиційного ринку, що сприяють підвищенню рівня економічної безпеки країни на основі підвищення рівня інвестиційного клімату, регулювання умов інвестиційної діяльності через забезпечення взаємодії між учасниками ринку, визначення інститутами місця і ролі суб'єктів інвестиційної діяльності як суб'єктів права, власності та учасників ринку. Основними інституційними імперативами інвестиційної політики як засобу забезпечення економічної безпеки є: політико-правові інститути, що визначають права і обов'язки учасників інвестиційного ринку, і відображені представницькими та виконавчими органами влади, а також різноманітними державними установами; економічні інститути, що визначають умови інвестиційної діяльності, на які, впливає, в першу чергу економічне законодавство та окремі види економічної політики.

Список використаних джерел

1. Индекс инвестиционной привлекательности [Электронный ресурс] / Официальный сайт European Business Association. – Режим доступа: <http://www.eba.com.ua/uk/about-eba/indices/investment-attractiveness-index>
2. Кузнецова Е.И. Развитие конкурентных отношений и экономическая стратегия государства: монография / Е. И. Кузнецова. – М. : Юнити-Дана : Закон и право, 2008. – 383 с.
3. Почерніна Н. В. Інституційне забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні / Н. В. Почерніна // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2013. – № 1 (3). – С. 192-199.
4. Пріоритети інвестиційної політики в контексті модернізації економіки України / А. П. Павлюк, Д. С. Покришка, О. О. Молдован, Д. В. Ляпін [та ін.] ; [за ред. Я. А. Жаліла]. – К. : НІСД, 2013. – 80 с.
5. Свидерский В. И. О диалектике отношений / В. И. Свидерский. – Л.: Издательство Ленинградского ун-та, 1983. – 135 с.
6. Martin, P., Mayer, T. and Thoenig, M. (2008) "Make trade not war?", *Rev. Econ. Stud.*, vol. 75, pp. 865–900
7. Polachek, S. W. (1980) "Conflict and trade", *J. Conflict Resolut.* vol. 24(1), pp. 55–78.

Солоха Д.В., д-р екон. наук, доцент

Київський національний університет культури і мистецтв, Київ Україна

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Перспективи розвитку соціально-економічної системи на сучасному етапі суспільного розвитку України зумовлюються перш за все посткризовим станом й подіями воєнного характеру, які цілком охопили східні регіони нашої країни, що в свою чергу вплинуло на стан справ в державі в цілому. Отже, лише завдяки формуванню ефективного механізму функціонування соціально-економічної системи як на регіональному, так й на державному рівні, здатне забезпечити її відродження та розвиток в довгостроковій перспективі.

В умовах подальшої трансформації вітчизняної економічної системи й поглиблення ринкових відносин першочерговим стає питання розробки та реалізації механізму ефективного розвитку соціально-економічних систем регіонів. Стабілізація функціонування сучасних регіонів, як базису розвитку країни, в значній мірі досягається за рахунок організації на підприємствах, галузях ефек-